Πότε κινδυνεύουμε από την θεία Μετάληψη (Φώτιος Σχοινάς, Δρ. Φιλοσοφίας)

Categories : ΘΕΟΛΟΓΙΑ

Date : 13 Μαΐου, 2020

Καί ἐφοβήθησαν οὗ οὐκ ἦν φόβος

Τό ὅτι δέν κινδυνεύομε ἀπό τήν θεία μετάληψη εἶναι ἀρκούντως τονισμένο καί θεολογικά ἀναλυμένο καί τεκμηριωμένο ἀπό πολλούς θεολόγους, ἱερεῖς καί ἀρχιερεῖς, ὥστε θά ἦταν ἴσως ματαιοπονία νά προβῶ ἐγώ σέ μία, ἐπί πλέον, θεολογική ἀνάλυση. Θά προσπαθήσω ἐν τούτοις, βασιζόμενος στόν ἅγιο Ἰωάννη τόν Δαμασκηνό, νά φωτίσω μία θεολογική πτυχή τοῦ θέματος.
Κατ᾽ ἀρχήν πρέπει νά τονίσουμε ὅτι στό μυστήριον τῆς Θείας Κοινωνίας δέν ἔχουμε σῶμα καί αἷμα ψιλοῦ (ἁπλοῦ) ἀνθρώπου, ἔστω θεοποιηθέντος, ἀλλά, κυριολεκτικῶς εἰπεῖν, σῶμα καί αἷμα Θεοῦ. Πῶς συμβαίνει αὐτό; Πῶς εἶναι δυνατόν ὁ Θεός, ὁ ἀπρόσιτος, ὁ ὑπερούσιος, ὁ μόνος ἄϋλος, νά ἔχει σῶμα καί αἷμα; Συμβαίνει διά τῆς ἐνανθρωπήσεως τοῦ Θεοῦ Λόγου. Ὁ προαιώνιος Θεός Λόγος προσέλαβε ἐν χρόνῳ στήν ἀΐδιο ὑπόσταση/πρόσωπό του τήν ἀνθρώπινη φύση/οὐσία ἐκ τῆς Παρθένου καί Θεοτόκου Μαρίας. Ἡ ἀνθρώπινη φύση του, τό ἀνθρώπινο πρόσλημμα, δέν ἦταν οὔτε αὐθυπόστατο, οὔτε ἀνυπόστατο, ἀλλά ἐνυπόστατο ἔχοντας ὡς ὑπόσταση/πρόσωπο αὐτή ταύτη τήν ὑπόσταση/πρόσωπο τοῦ Θεοῦ. Οἱ δύο φύσεις/οὐσίες τοῦ Χριστοῦ εἶναι ἑτερούσιες (ἄλλη ἡ θεία φύση/οὐσία, ἄλλη ἡ ἀνθρώπινη φύση/οὐσία), ἀλλά καί ὁμοϋπόστατες (ἔχουν μία κοινή ὑπόσταση/πρόσωπο). Ὅπως ἡ ψυχή καί τό σῶμα εἶναι φύσεις ἑτερούσιες ἀλλά ὁμοϋπόστατες, ὁμοίως καί στό Χριστό. Ὁ δεῖνα ἄνθρωπος, π.χ. ὁ Παῦλος, φέρει δύο κεχωρισμένες καί διαφόρους φύσεις, τήν ψυχή καί τό σῶμα• ἀμφότερες ὅμως οἱ φύσεις συναπαρτίζουν ἕνα πρόσωπο, τοῦ Παύλου. Καί τόσο οἱ ψυχικές ὅσο καί οἱ σωματικές λειτουργίες, καίτοι διακριτές ἀποδίδονται στό ἕνα πρόσωπο τοῦ Παύλου. Ἡ ψυχή τοῦ Παύλου λογίζεται καί εὐσεβεῖ καί ὄχι τό σῶμα• ὁμοίως καί τό σῶμα τοῦ Παύλου τέμνεται καί ὄχι ἡ ψυχή• ὅμως σέ ὅλες τίς περιπτώσεις ὁ λογιζόμενος, ὁ εὐσεβῶν καί ὁ τεμνόμενος εἶναι ὁ Παῦλος, διότι αὐτοῦ καί ὄχι ἄλλου εἶναι ἡ ψυχή καί τό σῶμα. Ἔτσι καί στό Χριστό ἡ θεία φύση μέ τίς ἐνέργειές της, καίτοι διακριτή τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως, καί ἡ ἀνθρώπινη φύση μέ τίς ἐνέργειες, καίτοι ἑνωμένη μέ τή θεία φύση χωρίς σύμφυρση τῶν δύο φύσεων, ὑφίσταντο στό ἕνα πρόσωπο τοῦ Χριστοῦ. Πρέπει να σημειωθεῖ βέβαια ὅτι οἱ δύο φύσεις, ἑνωμένες καθ᾽ ὑπόστασιν, ἦσαν διακριτές μεταξύ τους, ἀλλά ἀχώριστες χωρίς φυρμό καί σύγχυση. Ἔτσι ὁ Χριστός κατά μέν τήν θεότητα ἦταν ἄκτιστος, ἄϋλος, ἀόρατος, ἀψηλάφητος καί ἀπαθής, ἀσχημάτιστος, ἄποιος, ἄποσος κ.λ.π. κατά δέ τήν ἀνθρωπότητα ἦταν κτιστός, ὑλικός, ὁρατός, ψηλαφητός, ὑποκείμενος στά ἀδιάβλητα πάθη, ἐσχηματισμένος μέ ὅλα τά ἀνθρώπινα συμβεβηκότα. Καί ὅταν

ἔπασχε, ἔπασχε ἡ ἀνθρώπινη φύση του, ἐνῶ ἡ θεία φύση παρέμενε ἀπαθής. Ἐραπίζετο, ἐνεπτύετο, ἐκολαφίζετο, ἐσταυροῦτο καί ἀπέθνησκε ἡ ἀνθρώπινη φύση, χωρίς νά ὑφίσταται τίποτα ἀπό αὐτά ἡ θεία φύση, οὖσα φύσει ἀπαθής. Ὅμως καί εἶναι ἀξιοσημείωτο νά τονισθεῖ ὅτι, λόγῳ τοῦ ὅτι δέν ὑπῆρχε καμμία ἀνθρωπίνη ὑπόσταση στό Χριστό, ὁ πάσχων, ὁ ραπιζόμενος, ὁ ἐμπτυόμενος, ὁ κολαφιζόμενος, ὁ σταυρούμενος καί ὁ ἀποθνήσκων ἦταν ὁ Θεός Λόγος κατά τήν ἀνθρωπότητα βέβαια. Διότι ἡ ἀνθρωπότητα πού ὑπέμεινε τά πάθη αὐτά ἦταν ἰδική του καί ὄχι ἄλλου τινός. Τό ἀνθρώπινο πρόσλημμα δέν ἦταν αὐθυπόστατο ἀλλά ὑπέστη ἐν τῇ ὑποστάσει τοῦ Θεοῦ Λόγου, καί σ᾽ αὐτή τή θεία ὑπόσταση ἀποδίδονταν τά πάθη του. Ὅθεν ὁ Δαμασκηνός σημειώνει ὅτι «*χρή οὖν τά μέν ὑψηλά νέμειν τῇ θεότητι αὐτοῦ, τά δέ ταπεινά τῇ ἀνθρωπότητι αὐτοῦ, καί ταῦτα δέ καί κἀκεῖνα τῇ μιᾷ ὑποστάσει*» [1]. Στόν Χριστό οὐδεμία αὐτοτελής ἀνθρώπινη ὑπόσταση/πρόσωπο ὑφίσταται. Τό πρόσωπο τοῦ Θεοῦ Λόγου ἐχρημάτισε καί πρόσωπο τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως. Ἔτσι στό ἕνα πρόσωπο/ὑπόσταση τοῦ Θεοῦ Λόγου κατηγοροῦνται τόσο τά θεῖα ὅσο καί τά ἀνθρώπινα ἰδιώματα: «*Σήμερον κρεμᾶται ἐπί ξύλου* (ἀνθρώπινη ἰδιότητα) *ὁ ἐν ὕδασι τήν γῆν κρεμάσας* (θεία ἰδιότητα). *Στέφανον ἐξ ἀκανθῶν περιτίθεται* (ἀνθρώπινη ἰδιότητα) *ὁ τῶν ἀγγέλων Βασιλεύς* (θεία ἰδιότητα).. *Ψευδῆ πορφύραν περιβάλλεται* (ἀνθρώπινη ἰδιότητα) *ὁ περιβάλλων τόν οὐρανόν ἐν νεφέλαις* (θεία ἰδιότητα).....»

Ὁμοίως ὁ Δαμασκηνός γράφει: «*... ὁ Χριστός μία ὤν ὑπόστασις, ἔχων δέ δύο φύσεις τῆς θεότητος καί τῆς σαρκώσεως κατά μέν τήν θεότητα αὐτοῦ ἐθαυματούργει, κατά δέ τήν ἀνθρωπότητα αὐτοῦ ἔπασχε, καί οὔτε ἡ θεότης αὐτοῦ ἔπασχεν οὔτε τό σῶμα ἐθαυματούργει, ἀλλ᾽ ὁ εἷς Χριστός, ἡ μία ὑπόστασις, τό ἕν πρόσωπον, καί ταῦτα ἐνήργει ὡς Θεός κἀκεῖνα ἔπασχεν ὡς ἄνθρωπος*» [2]. Ἑπομένως ὁ Χριστός ἔπραττε τά θεῖα κατά τρόπο ἀνθρώπινο καί τά ἀνθρώπινα κατά τρόπον θεῖον. Καί τοῦτο ἀποτελεῖ κατά τόν Δαμασκηνό τό μυστήριον τό ἀποκεκρυμμένον ἀπό τῶν γενεῶν, τό μυστήριον τοῦ Σταυροῦ ὅτι «*ὁ Θεός ἄνθρωπος γέγονε καί ὁ Κύριος τῆς δόξης ἐσταυρώθη ... ὅτι ὁ Θεός ὡράθη καί ἐνεπτύσθη, ... ὅτι ὁ ἀόρατος ὁρᾶται καί πάσχει ὁ ἀπαθής καί μένει οὐδέν ἧττον ἀπαθής. Πάσχει γάρ σαρκός φύσει καί μένει ἀπαθής τῇ θεότητι• ἀπαθές γάρ τό θεῖον, κἂν ἥνωται καθ᾽ ὑπόστασιν τῷ πάσχοντι σώματι*» [3]. Εἶναι εὔλογο ὅτι ὄχι μόνο τά ἰδιώματα-ἐνέργειες, ἀλλά καί ἀμφότερες οἱ φύσεις/οὐσίες, ἐκ τῶν ὁποίων ἄλλωστε προέρχονται οἱ ἐνέργειες, κατηγοροῦνται (ἀποδίδονται, ἀνήκουν) στό ἕνα πρόσωπο/ὑπόσταση τοῦ Θεοῦ Λόγου. Ὅθεν λοιπόν καί ἡ ἀνθρώπινη φύση τοῦ Χριστοῦ εἶναι φύση Θεοῦ (τοῦ Θεοῦ Λόγου) καί εἶναι τελείως ὀρθό νά ποῦμε ὅτι τό Εὐχαριστιακό σῶμα καί αἷμα εἶναι σῶμα καί αἷμα Θεοῦ. Ὁ ἱερός Δαμασκηνός γράφει ἐπ᾽ αὐτοῦ: «*Σῶμα ἐστιν ἀληθῶς ἡνωμένον θεότητι, τό ἐκ τῆς ἁγίας παρθένου σῶμα, οὐχ ὅτι αὐτό τό σῶμα τό ἀναληφθέν ἐξ οὐρανοῦ κατέρχεται, ἀλλ᾽ ὅτι αὐτός ὁ ἄρτος καί ὁ οἶνος μεταποιεῖται εἰς σῶμα καί αἷμα Θεοῦ*» [4].

Τό ὅτι τό εὐχαριστιακόν σῶμα καί αἷμα εἶναι σῶμα καί αἷμα Θεοῦ συνάγεται καί ἐκ τοῦ ὅτι ἡ Παρθένος Μαρία, ἀπό τήν ὁποία ἐλήφθη καί διεπλάσθη τό σῶμα καί τό

αἷμα τοῦ ἐνανθρωπήσαντος Θεοῦ Λόγου, εἶναι ἀληθῶς καί κυριολεκτικῶς Θεοτόκος. «*Θεοτόκον δε κυρίως καί ἀληθῶς τήν ἁγίαν παρθένον κηρύττομεν• ὡς γάρ Θεός ἀληθής ὁ ἐξ αὐτῆς γεννηθείς, ἀληθής Θεοτόκος ἡ τόν ἀληθινόν Θεόν ἐξ αὐτῆς σεσαρκωμένον γεννήσασα... Οὐ γάρ ἄνθρωπον ψιλόν ἐγέννησεν ἡ ἁγία παρθένος, ἀλλά Θεόν ἀληθινόν, οὐ γυμνόν ἀλλά σεσαρκωμένον, οὐκ οὐρανόθεν τό σῶμα καταγαγόντα καί ὡς διά σωλῆνος δἰ αὐτῆς παρελθόντα, ἀλλ᾽ ἐξ αὐτῆς ὁμοούσιον ἡμῖν σάρκα ἀναλαβόντα καί ἐν ἑαυτῷ ὑποστήσαντα*» [5]. Ἡ Θεοτόκος ἐγέννησε Θεόν σεσαρκωμένον ὄχι βέβαια κατά τήν θεότητά του (κατά τήν θεότητα γεννᾶται ἀϊδίως καί ἀχρόνως ἐκ τοῦ Πατρός), ἀλλά κατά τήν ἀνθρωπότητά του. Ἐάν ἡ Παρθένος δέν ἦταν κυριολεκτικῶς καί ἀληθῶς Θεοτόκος, θά ἦταν ἁπλῶς Χριστοτόκος, ἀνθρωποτόκος, ὅπως ὑπεστήριζε ὁ Νεστόριος.

Οὕτως ἐχόντων τῶν πραγμάτων τό σῶμα καί τό αἷμα τοῦ Χριστοῦ εἶναι κυριολεκτικῶς καί ἀληθῶς σῶμα καί αἷμα Θεοῦ. Ὄχι ὅτι ἡ θεότητα ἔχει σῶμα καί αἷμα, ἀλλ᾽ ὅτι ἡ ἀνθρωπότητα, ἡ ἀνθρώπινη φύση, ἡ ἐν ἀτόμῳ θεωρουμένη, ἑνώθηκε καθ᾽ ὑπόστασιν μέ τήν θεότητα στόν ἕνα καί ἀδιαίρετο Χριστό. Ὅπως ἔχουμε ὑπαινιχθεῖ δέν εἶναι ἄλλος ὁ Υἱός τοῦ Πατρός καί ἄλλος ὁ υἱός τῆς Παρθένου, ἀλλά αὐτός ὁ ἴδιος ὁ Θεός Λόγος ἐνανθρωπήσας. Ὁ Χριστός εἶναι Θεός ἐνανθρωπήσας, Θεός σεσαρκωμένος καί ὄχι ἄνθρωπος θεοποιηθείς. Εἶναι δυνατόν λοιπόν τό σῶμα καί τό αἷμα τοῦ Θεοῦ νά εἶναι μεταδοτικόν οἱασδήποτε μολύνσεως; Οὔτε κατά διάνοιαν! Τοὐναντίον εἶναι παρεκτικόν ζωῆς καί ὑγείας καί ἰάσεως καί ρώσεως ψυχῆς καί σώματος.

Στήν ἀκολουθία τῆς θ. Μεταλήψεως βρίθουν φράσεις, ὅπως «*καί γενέσθω μοι τά ἅγια ταῦτα εἰς ἴασιν καί κάθαρσιν καί φωτισμόν καί φυλακτήριον καί σωτηρίαν ψυχῆς τε καί σώματος*» (εὐχή β΄, Μ. Βασιλείου), «*ἀλλά γενέσθω μοι ὁ ἄνθραξ τοῦ παναγίου σου σώματος καί τοῦ τιμίου σου αἵματος εἰς ἁγιασμόν καί φωτισμόν καί ρῶσιν* (=ἐνδυνάμωση, ἰσχυροποίηση) *τῆς ταπεινῆς μου ψυχῆς καί τοῦ σώματος*» (εὐχή γ΄, Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου), «*καταξίωσόν με ἀκατακρίτως μεταλαβεῖν τῶν ἀχράντων καί ἀθανάτων καί ζωοποιῶν καί φρικτῶν μυστηρίων σου, εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν καί εἰς ζωήν αἰώνιον, εἰς ἁγιασμόν καί φωτισμόν καί ρώμην καί ἴασιν καί ὑγείαν ψυχῆς τε καί σώματος*» (Εὐχή ε΄, Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου).

Ὁ ἱερός Δαμασκηνός γράφει: «*Γίνεται τοίνυν τοῖς πίστει ἀξίως μεταλαμβάνουσιν εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν καί εἰς ζωήν αἰώνιον καί εἰς φυλακτήριον ψυχῆς τε καί σώματος, τοῖς δε ἐν ἀπιστίᾳ ἀναξίως μετέχουσιν εἰς κόλασιν καί τιμωρίαν, καθάπερ καί ὁ τοῦ κυρίου θάνατος τοῖς μέν πιστεύουσι γέγονε ζωή καί ἀφθαρσία εἰς ἀπόλαυσιν τῆς αἰωνίου μακαριότητος, τοῖς δέ ἀπειθοῦσι καί τοῖς κυριοκτόνοις εἰς κόλασιν καί τιμωρίαν αἰώνιον*» [6]. Ἑπομένως ἡ συμμετοχή στό Μυστήριον τῆς Θ. Εὐχαριστίας ἔχει διττή ἐπενέργεια: σωστική καί ζωοδοτική στούς προσερχομένους ἀξίως καί μέ πίστη καί κολαστική καί τιμωρητική στούς προσερχομένους ἀναξίως καί μέ ἀπιστία. Ὅθεν λοιπόν τότε ὄντως κινδυνεύουμε ἀπό τήν θ. Μετάληψη ὅταν προσερχόμεθα

ἀναξίως, δηλ. χωρίς πίστη καί χωρίς τήν πρέπουσα προετοιμασία καί τήν σχετική, ἔστω, καθαρότητα.

Ὁ Ἀπ. Παῦλος εἶναι κατηγορηματικός: βαριά τιμωρία περιμένει τούς ἀναξίως κοινωνοῦντες πού φτάνει μέχρι τήν ἀρρώστια καί τόν θάνατο ἀκόμη: «27 *Ὥστε ὅς ἄν ἐσθίῃ τόν ἄρτον τοῦτον ἤ πίνῃ τό ποτήριον τοῦ Κυρίου ἀναξίως, ἔνοχος ἔσται τοῦ σώματος καί τοῦ αἵματος τοῦ Κυρίου*. 28 *Δοκιμαζέτω δέ ἄνθρωπος ἑαυτόν, καί οὕτως ἐκ τοῦ ἄρτου ἐσθιέτω καί ἐκ τοῦ ποτηρίου πινέτω*. 29 *Ὁ γάρ ἐσθίων καί πίνων ἀναξίως κρίμα ἑαυτῷ ἐσθίει καί πίνει, μή διακρίνων τό σῶμα τοῦ Κυρίου*. 30 *Διά τοῦτο ἐν ὑμῖν πολλοί ἀσθενεῖς καί ἄρρωστοι καί κοιμῶνται ἱκανοί. 31 Εἰ γάρ ἑαυτούς διεκρίνομεν, οὐκ ἄν ἐκρινόμεθα*. 32 *Κρινόμενοι δέ ὑπό τοῦ Κυρίου παιδευόμεθα, ἵνα μή σύν τῷ κόσμῳ κατακριθῶμεν*» (Α΄ Κορινθ. 11, 27-32) Μετάφραση (Ν. Ἰ. Σωτηροπούλου): «Ὥστε, ὅποιος τρώγει αὐτό τόν ἄρτο ἤ πίνει τό ποτήριο τοῦ Κυρίου ἀναξίως, θά εἶναι ἔνοχος γιά ἀσέβεια πρός τό σῶμα καί τό αἷμα τοῦ Κυρίου. 28 Γἰ αὐτό ἄς ἐξετάζῃ ὁ ἄνθρωπος τόν ἑαυτό του, καί ἔτσι ἄς τρώγῃ ἀπό τόν ἄρτο καί ἄς πίνῃ ἀπό τό ποτήριο. 29 Διότι ἐκεῖνος, πού τρώγει καί πίνει ἀναξίως, τρώγει καί πίνει καταδίκη γιά τόν ἑαυτό του, ἐπειδή δέν τιμᾷ τό σῶμα τοῦ Κυρίου. 30 Γἰ αὐτό μεταξύ σας πολλοί εἶναι ἀσθενεῖς καί ἄρρωστοι, καί ἀρκετοί ἔχουν πεθάνει. 31 Ἀλλ᾽ ἐάν ἐξετάζαμε τούς ἑαυτούς μας, δέν θά ὑφιστάμεθα τιμωρίες.32 Ὅταν τιμωρούμεθα ἀπό τόν Κύριο, παιδαγωγούμεθα, γιά νά μή καταδικασθοῦμε μαζί μέ τόν κόσμο» [7]. Ὅθεν δέν εἶναι ἀπροϋπόθετη καί χωρίς συνέπειες ἡ ἀνάξια προσέλευση στό Ποτήριον τῆς Ζωῆς. Τό σῶμα καί τό αἷμα τοῦ Χριστοῦ εἶναι φωτιστικόν καί κολαστικόν. Φωτιστικόν ὀ αὐτούς πού προσέρχονται μέ μετάνοια καί συναίσθηση, κολαστικόν ὀ αὐτούς πού προσέρχονται ἀσυναισθήτως.

Ὡς ἐκ τούτου ὁ Μ. Βασίλειος γράφει στήν ἱκετήριο εὐχή α΄ πρό τῆς Θ. Μεταλήψεως: «*Ναί, Κύριε Ἰησοῦ Χριστέ, ὁ Θεός μου• καί μή εἰς κρῖμα μοι γένοιτο ἡ μετάληψις τῶν ἀχράντων καί ζωοποιῶν μυστηρίων σου, μηδέ ἀσθενής γενοίμην ψυχῇ τε καί σώματι ἐκ τοῦ ἀναξίως αὐτῶν μεταλαμβάνειν*».Ὁ ἱερός Δαμασκηνός γράφει στήν ἱκετήριο ς΄ εὐχή του πρό τῆς Θ. Μεταλήψεως: «*Καί ἀξίωσόν με ἀκατακρίτως μεταλαβεῖν τῶν θείων καί ἐνδόξων καί ἀχράντων καί ζωοποιῶν σου μυστηρίων, μή εἰς κόλασιν, μή εἰς προσθήκην ἁμαρτιῶν…*». Καί πάλι ὁ ἴδιος: «…*Ὅλον σου τό σῶμα τολμῶν δέξασθαι μή καταφλεχθείην*». (θ΄ εὐχή). Καί ὁ Συμεών ὁ Μεταφραστής στήν εὐχή μετά τήν Θ. Μετάληψη: «*Ὁ δούς τροφήν μοι σάρκα σήν ἑκουσίως/ὁ πῦρ ὑπάρχων καί φλέγων ἀναξίους/ μή δή καταφλέξῃς με, μή, πλαστουργέ μου*».

Συμπερασματικά ἡ προσέλευση στό Ποτήριον τῆς Ζωῆς δέν εἶναι πάντοτε ἀκίνδυνη. Ὅταν προσερχόμαστε ἀσυναισθήτως μπορεῖ νά κατακαοῦμε καί νά κατακριθοῦμε. Μάλιστα σύμφωνα μέ τόν Ἀπ. Παῦλο, ὅπως ἤδη ἔχουμε δεῖ, μπορεῖ τό ἐπακολούθημα τῆς ἀσυναίσθητης προσελεύσεως στό κεντρικό Μυστήριο τῆς Ἐκκλησίας, στή Θ. Εὐχαριστία, νά εἶναι ἡ ἀρρώστια ἀκόμη καί ὁ θάνατος. Ὅθεν ὁ «φόβος» καί ἡ «ἀγωνία» μας ὅταν προσερχόμαστε στά ἄχραντα μυστήρια δέν (πρέπει νά) εἶναι ὁ

φόβος τῆς μολύνσεως, ἀλλά ὁ «φόβος» τῆς κατακρίσεως καί καταδίκης. Καί ἐνῶ ὁ φόβος τῆς μολύνσεως εἶναι ἐντελῶς ἀνυπόστατος, «πειρασμικός» θἄλεγα, ὁ φόβος τῆς κατακρίσεως εἶναι ἐντελῶς ὑπαρκτός, ἐάν μεταλαμβάνουμε χωρίς τίς ἀνάλογες προϋποθέσεις.

_____

[1] Ἰωάννου Δαμασκηνοῦ, *Περί πίστεως κατά Νεστοριανῶν* (17) 4-6, ἔκδοση B. Kotter, τόμος IV, Βερολῖνο 1981, σελ. 241

[2] Ἰωάννου Δαμασκηνοῦ, *Περί πίστεως κατά Νεστοριανῶν* IV, (10) 5-12, ἔκδ. B. Kotter, Βερολῖνο 1981, σελ 240.

[3] Ἰωάννου Δαμασκηνοῦ, *Περί πίστεως κατά Νεστοριανῶν* IV, (27) 3 κ. ἑξ, ἔκδ. B. Kotter, Βερολῖνο 1981, σελ 245-246.

[4] Ἰωάννου Δαμασκηνοῦ, *Ἔκδοσις ἀκριβής τῆς ὀρθοδόξου πίστεως* II, πστ΄ 94-96, ἔκδ. B.Kotter, Βερολῖνο 1973, σελ. 194.

[5] Ἰωάννου Δαμασκηνοῦ, *Ἔκδοσις ἀκριβής τῆς ὀρθοδόξου πίστεως* II, νστ΄ 2-4 καί 10-13, ἔκδ. B.Kotter, Βερολῖνο 1973, σελ. 133-134.

[6] Ἰωάννου Δαμασκηνοῦ, *Ἔκδοσις ἀκριβής τῆς ὀρθοδόξου πίστεως* II, πστ΄ 106-113, ἔκδ. B.Kotter, Βερολῖνο 1973, σελ. 195.

[7] Ἡ Καινή Διαθήκη, κείμενον-ἑρμηνευτική ἀπόδοσις Ν. Ἰ. Σωτηροπούλου, Ἀθήνα 2012, σελ. 775.

Η ΑΛΛΗ ΟΨΙΣ*: "Θερμές ευχαριστίες στον συγγραφέα του άρθρου για την αποστολή και άδεια δημοσίευσής του".*